

УДК 343.237

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.06.3.13>

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОСОБНИЦТВО ДЕРЖАВІ-АГРЕСОРУ

Політова А.С.,*кандидат юридичних наук, доцент,**доцент кафедри права**Маріупольського державного університету*

ORCID: 0000-0002-7351-7110

Легунова Н.О.,*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти**2-го курсу денної форми навчання економіко-правового факультету**Маріупольського державного університету*

ORCID: 0009-0000-8603-3222

Політова А.С., Легунова Н.О. Теоретико-правові проблеми кримінальної відповідальності за пособництво державі-агресору.

У статті досліджується теоретико-правові проблеми кримінальної відповідальності за пособництво державі-агресору. Відзначається, що після ухвалення змін до законодавства формулювання нових статей 111-1 та 111-2 КК України викликають питання у громадян, що перебувають на окупованих територіях, щодо їх тлумачення, а також проблеми при кваліфікації таких діянь правоохоронними та судовими органами.

Зауважено, що лише 7,6% облікованих кримінальним провадженням з обвинувальним актом було направлено до суду. Натомість опитані у межах дослідження респонденти вказують, що понад 40% кримінальних провадження з обвинувальним актом направлено до суду (зокрема, такої думку дотримується 34,8% (або 16 осіб), 20-25% вважають 21,7% (або 10 осіб), 15-20% – 15,2% (або 7 осіб). Також 6,5% (або 3 особи) допускають можливість направлення до суду 0-5% кримінальних провадження з обвинувальним актом; 13% (або 6 осіб) вважають, що це 5-10 % кримінальних провадження з обвинувальним актом; 4,3% (або 2 особи) вказали на 25-35% та 30-35% кримінальних провадження кожний окремо. Це вказує про «позитивний настрій» респондентів та їх «віру в справедливість» щодо притягнення винних до кримінальної відповідальності.

На підставі проведеного дослідження, зроблено висновки, що доповнення Закону України про кримінальну відповідальність ст. 111-2. Пособництво державі-агресору виявило низку проблем. Це стосується, в першу чергу, питання щодо конкуренції норм ч. 4 ст. 111-1 та ст. 111-2 КК України. Для вирішення цієї проблеми пропонуємо виключити з Кримінального кодексу України, адже у ст. 111-1. Колабораційна діяльність міститься вичерпний перелік діянь, які охоплюють пособництво державі-агресору (ст. 111-2 КК України). Окрім того, не дивлячись на те, що більшість дослідників ст. 111-2 КК України вказують, що суб'єктом цього кримінального правопорушення є громадянин України, саме формулювання диспозиції вказує на те, що суб'єктом також можуть бути іноземці та особи без громадянства, за винятком громадян держави-агресора. Разом з тим, як кваліфікувати такі випадки, коли особа на окупованих територіях вже набула громадянства Російської Федерації, а правоохоронні органи України в силу ст. 25 Конституції України (громадянин України не може бути позбавлений громадянства і права змінити громадянство) вважають винного громадянином України. Також в Єдиному державному реєстрі судових рішень необхідно змінити назви розділу I Особливої частини КК України на «Кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України».

Ключові слова: колабораційна діяльність, пособництво державі-агресору, кримінальна відповідальність, національна безпека України, судова практика.

Politova A.S., Lehunova N.O. Theoretical and legal problems of criminal responsibility for aiding an aggressor state.

This article is concerning on theoretical and legal problems of criminal responsibility for aiding an aggressor state. It has been noted that after the adoption of amendments to the legislation the wording of the new Articles 111-1 and 111-2 of the Criminal Code of Ukraine raises questions among citizens residing in the occupied territories regarding their interpretation, as well as problems in the qualification of such acts by law enforcement and judicial authorities.

It has been underscored that only 7.6% of registered criminal proceedings were referred to court with an indictment. However, respondents surveyed in the study indicate that more than 40% of criminal proceedings with an indictment are referred to court (in particular, 34.8% (or 16 people) hold this opinion, whereas 20-25% believe that the figure is 21.7% (or 10 people), 15-20% – 15.2% (or 7 people). Also, 6.5% (or 3 people) admit the possibility of 0-5% of criminal proceedings with an indictment being sent to court; 13% (or 6 people) believe that the figure is 5-10% of criminal proceedings with an indictment; 4.3% (or 2 people) indicated 25-35% and 30-35% of criminal proceedings respectively. This indicates the "positive attitude" of respondents and their "belief in justice" regarding bringing the guilty to criminal responsibility.

Based on the study, it has been concluded that the addition of Article 111-2 to the Criminal Code of Ukraine on aiding an aggressor state revealed a number of problems. This primarily concerns the issue of competition between the provisions of Part 4 of Article 111-1 and Article 111-2 of the Criminal Code of Ukraine. To resolve this issue, it is necessary to exclude Article 111-2 from the Criminal Code of Ukraine, because Article 111-1 "Collaboration activity" contains an exhaustive list of acts, which also cover aiding an aggressor state (already mentioned Article 111-2 of the Criminal Code of Ukraine). In addition, despite the fact that most researchers of Article 111-2 of the Criminal Code of Ukraine indicate that the subject of this criminal offence is a citizen of Ukraine, the wording of the disposition itself confirms that foreigners and stateless persons may also be subjects, with the exception of citizens of the aggressor state. At the same time, how should cases be classified where a person in the occupied territories has already acquired Russian citizenship, but the law enforcement agencies of Ukraine, pursuant to Article 25 of the Constitution of Ukraine (a citizen of Ukraine cannot be deprived of citizenship and the right to change citizenship), consider the guilty party to be a citizen of Ukraine? It is also necessary to amend the title of Section I of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine in the Unified State Register of Court Decisions to "Criminal Offences against the Foundations of National Security of Ukraine".

Key words: collaboration activity, aiding an aggressor state, criminal responsibility, national security of Ukraine, judicial practice.

Постановка проблеми. Російська Федерація 24 лютого 2022 р. продовжила свою агресію проти України, розпочавши повномасштабне вторгнення на територію суверенної незалежної демократичної правової держави. Як слушно зауважують В.І. Павликівський та А.М. Яценко, після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну наша держава була змушена реагувати на нові виклики, які, поряд з безпосередньою військовою агресією, стали не менш небезпечними з позиції збереження та захисту основ національної безпеки України [1, с. 32]. Саме це стало поштовхом для удосконалення закону України про кримінальну відповідальність, зокрема, доповнення КК України ст. 111-2. Пособництво державі-агресору. Але не дивлячись на такий важливий крок, багато питань щодо практики притягнення до відповідальності за пособництво державі-агресору залишаються дискусійними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відзначимо, що Законом України від 14 квітня 2022 р. № «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність та особливостей застосування запобіжних заходів за вчинення злочинів проти основ національної та громадської безпеки», КК України було доповнено ст. 111-2. Пособництво державі-агресору [2]. Це викликало жваву дискусію серед дослідників. Так, зокрема, О.О. Дудоров та Р.О. Мовчан на прикладі кримінально-правової оцінки таких проявів пособництва державі-агресору, як передача матеріальних ресурсів збройним формуванням держави-агресора і реалізація чи підтримка рішень та / або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора, показали проблематичність відмежування складу аналізованого злочину від колабораційної діяльності, державної зради і виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії РФ проти України, глорифікації її учасників [3, с. 95]. Н.В. Нетеса досліджуючи пособництво держави-агресора в інформаційній сфері відзначає, що безпосереднє зазначення такої мети в диспозиції ст. 111-2 КК може бути розцінене як не дуже вдала спроба законодавця обмежити об'єктивну сторону пособництва державі-агресору лише найбільш небезпечними для національної безпеки України його формами, які обґрунтовують доцільність застосування достатньо суворого покарання, розуміючи, що рішення та дії держави-агресора можуть становити різний рівень суспільної небезпечності, в тому числі такий, що не завжди завдає шкоди саме державі Україна [4, с. 101]. Натомість Е.І. Оржинська Е.І. та В.О. Сеніна проведено попереднє криміналістичне дослідження способу вчинення та особи злочинця такого нового кримінального правопорушення, як пособництво державі-агресору [5, с. 98]. В.М. Шлапаченко досліджуючи проблемні питання криміналізації пособництва держа-

ви-агресора, підтримує пропозицію виключити ст. 111-2 з КК України, оскільки вона передбачає колабораційну діяльність в її окремих формах, які вже визначені ст. 111-1 КК України, а окремі її положення включити до тексту ст. 111-1 КК України з відповідною диференціацією покарання [6, с. 164]. Проте, питання, які предметом наукового пошуку не втратили своєї актуальності та потребують подальшого дослідження.

Виходячи із вищевикладеного, **метою статті** є аналіз науково-практичних підходів щодо відповідальності за пособництво державі-агресору, розробка пропозицій щодо удосконалення законодавства України для розв'язання проблем, що виникають у діяльності правоохоронних органів при кваліфікації таких діянь.

Виклад основного матеріалу. Історія має багато випадків, коли населення співпрацювало із окупаційною владою, допомагало їй та підтримувало. З одного боку, варто погодитися з тим, що такі діяння варто було криміналізувати як колабораціонізм, зокрема, як це було зроблено у Республіці Франції, але з іншої сторони – не можна виключати того, що через деякий час колабораціоністам може бути оголошена амністія та практика їх притягнення до відповідальності залишаться поза межами суспільного дискурсу й діяльності правоохоронних органів. Сьогодні це питання актуальне й для України, адже як відзначають автори аналітичного звіту «Колабораційна діяльність і пособництво державі-агресору: практика застосування законодавства та перспективи його удосконалення», після ухвалення змін до законодавства формулювання нових статей 111-1 та 111-2 КК України викликають питання у громадян, що перебувають на окупованих територіях, щодо їх тлумачення. В практиці застосування цих статей правоохоронними органами також прослідковується низка проблем: складність їх розмежування, обрання співмірного покарання за наявності складів злочинів, що перетинаються, але передбачають різні за тяжкістю санкції та відмінність у тлумаченні статей внаслідок нечіткості формулювання [7].

Що ж стосується предмета нашого дослідження, то зауважимо, що як відзначають автори практичного порадики з кримінально-правової оцінки та розмежування «Злочинна колаборація в умовах збройної агресії», кваліфікувати за ст. 111-2 реалізацію чи підтримку рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора; добровільний збір, підготовку та/або передачу матеріальних ресурсів чи інших активів представниками держави-агресора, її збройними формуванням та/або окупаційній адміністрації держави-агресора можливо лише за умови, якщо вони вчинені з 14 квітня 2022 р. [8, с. 151]. Це твердження підтверджуються й судовою практикою.

Так, зокрема, у вироку Святошинського районного суду м. Києва від 10 лютого 2025 р. (ун. № 759/5154/24 пр. № 1-кп/759/482/25) зазначено, що «продовжуючи вчиняти пособництво державі-агресору з метою завдання шкоди Україні, у період часу, починаючи з 14 квітня 2022 року, ОСОБА_5, будучи відомою публічною особою, активно розповсюджувала інформацію через ЗМІ про підтримку рішення держави-агресора проводити на території України «СВО», необхідність допомоги ЗС РФ у проведенні «СВО». ОСОБА_5 брала участь в інформаційних передачах на території АР Крим, метою яких є проведення активної російської пропагандистської діяльності, здійснення впливу на формування серед населення АР Крим інформаційного проросійського простору та суспільної свідомості шляхом просування наративів щодо необхідності «СВО», що є складовою частиною політичної стратегії РФ на окупованих територіях. Зокрема, такими є поширені на відеохостингу «YouTube» матеріали під назвами: «ІНФОРМАЦІЯ_8 » від 07 квітня 2023 року; «ІНФОРМАЦІЯ_9» від 25 квітня 2023 року» [9].

Але саме у цьому судовому провадженні також вказано, що «Унаслідок розпочатої 20 лютого 2014 року збройної агресії російської федерації (далі – РФ) проти України відбулася воєнна окупація невід'ємної частини України – АР Крим, а згодом і незаконна анексія цієї частини території України.

Натомість, громадянка України ОСОБА_5, перебуваючи на тимчасово окупованій території АР Крим, усвідомлюючи факт її окупації з боку РФ, маючи умисел на завдання шкоди Україні, на початку 2023 року за власною ініціативою організувала волонтерський рух «ІНФОРМАЦІЯ_2», а 29 вересня 2023 року зареєструвала за адресою: АР Крим, Чорноморський район, с. Міжводне, вул. Морська б. 5, «Автономную некомерческую организацию «Центр помощи военнослужащим «ІНФОРМАЦІЯ_2», яку очолила, та через відеохостинг «YouTube», соціальну мережу «ВКонтакте», месенджер «Telegram» розпочала розповсюджувати інформацію щодо необхідності збору, підготовки та передачі матеріальних ресурсів (допомоги) збройними силами РФ (далі – ЗС РФ), які беруть активну участь у військових діях проти України, а також систематично просувала в публічному просторі пропагандистські наративи РФ з метою підтримки рішень та дій держави-агресора та її збройних формувань» (підкреслено – автори) [9]. Це вказує на те, що ОСОБА_5 ще з моменту окупації АР Крим могла також вчиняти дії, спрямовані на допомогу державі-агресору, адже перебувала на окупованій території та підтримувала дії країни-агресорки.

Але наскільки на думку опитаних нами респондентів, пособництво державі-агресору є розповсюдженим? Так, зокрема, погоджуються з тим, що такі кримінально протиправні діяння є розповсюдженими 80,4 % (або 38 осіб), натомість 19,6 % (або 9 осіб) вважають, що ні.

Відзначимо, що виходячи із проведеного нами аналізу статистики Офісу Генерального прокурора України щодо зареєстрованих кримінальних правопорушень та результатів їх досудового розслідування з 2022 р. по серпень 2025 р. (більш детальна інформація на Рис. 1), можна відзначити, що лише 7,6 % кримінальних проваджень з обвинувальним актом було направлено до суду. Такий невеликий відсоток пов'язаний, на нашу думку, з тим, що у правоохоронних органів відсутня інформація про осіб, які їх вчинили. Разом з тим, опитані нами респонденти на питання «Який, на Вашу думку, відсоток облікованих кримінальних проваджень за ст. 111-2 КК України з обвинувальним актом направляється до суду?» вказують, що понад 40 % кримінальних проваджень з обвинувальним актом направлено до суду (зокрема, такої думку дотримується 34,8 % (або 16 осіб), 20-25 % вважають 21,7 % (або 10 осіб), 15-20 % – 15,2 % (або 7 осіб). Також 6,5 % (або 3 особи) допускають можливість направлення до суду 0-5 % кримінальних проваджень з обвинувальним актом; 13 % (або 6 осіб) вважають, що це 5-10 % кримінальних проваджень з обвинувальним актом; 4,3 % (або 2 особи) вказали на 25-35 % та 30-35 % кримінальних проваджень кожний окремо. Така думка респондентів вказує про їх «позитивний настрій» та «віру в справедливість» щодо притягнення винних до кримінальної відповідальності.

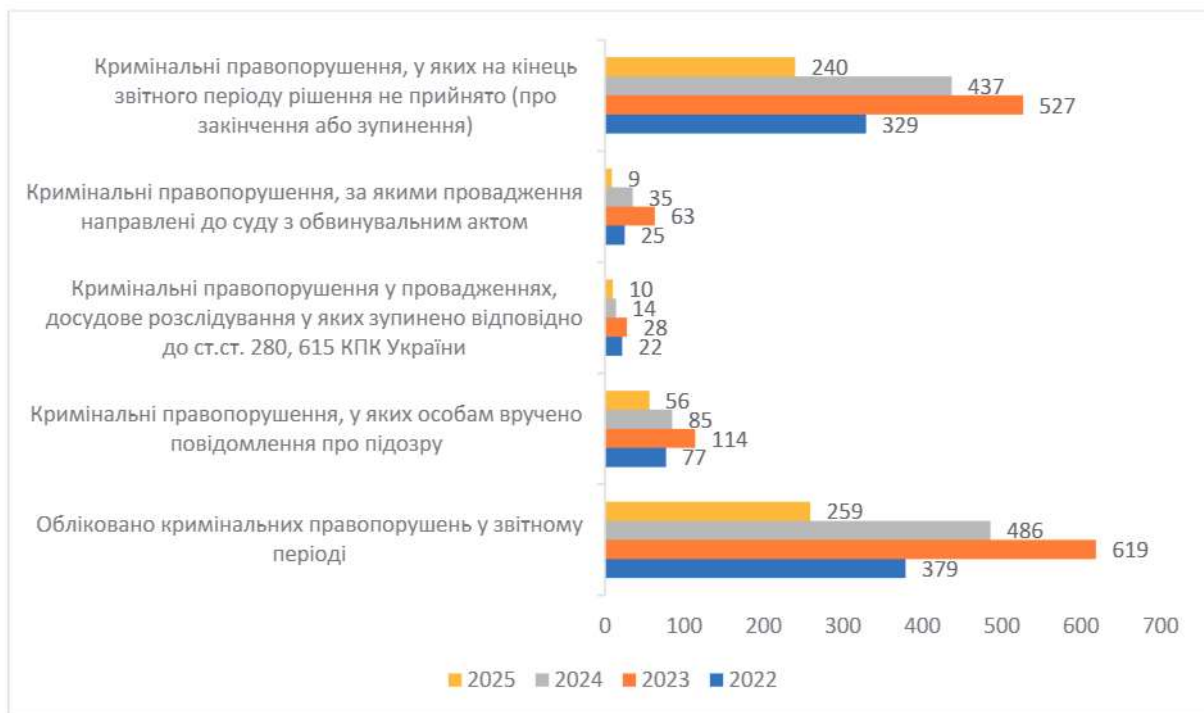

Рисунок 1. Узагальнена інформація про зареєстровані кримінальні правопорушення, передбачені ст. 111-2 КК України та результатів їх досудового розслідування з 2022 р. по серпень 2025 р.

Що ж стосується судової практики притягнення до відповідальності за ст. 111-2 КК України (більш детальна інформація на Рис. 2), то зауважимо, що при аналізі судових вироків за 2025 р. нами відзначено, що серед 179 вироків у Єдиному державному реєстрі судових рішень приблизно 10-12 % були вирок за ст. 114-2 КК України. Разом з тим, за даними звітів судів першої інстанції про розгляд матеріалів кримінального провадження у 2024 р., перебувало у розгляді 353 кримінальних провадження, у тому числі надійшло 181 у звітному періоді, щодо 449 осіб (у тому числі 24 за вчинення злочину у складі організованої групи або злочинної організації); 79 кримінальних проваджень було розглянуто, серед яких: постановлення вироку – 74, із них 7 укладено угоду про визнання винуватості, 5 кримінальних проваджень направлено для визначення підслідності; 82 особи засуджено, у тому числі 10 – за вчинення злочину у складі організованої групи чи злочинної організації.

Окрім того, відповідно до Закону України від 26 лютого 2025 р. № 4268-IX «Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України щодо запобігання випадкам уникнення кримінальної відповідальності особами, які вчинили кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України» [10] щодо зміни назви розділу I особливої частини КК України на «Кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України», в Єдиному державному реєстрі судових рішень назва розділу залишається старою, що потребує врегулювання та приведення у відповідність до КК України.

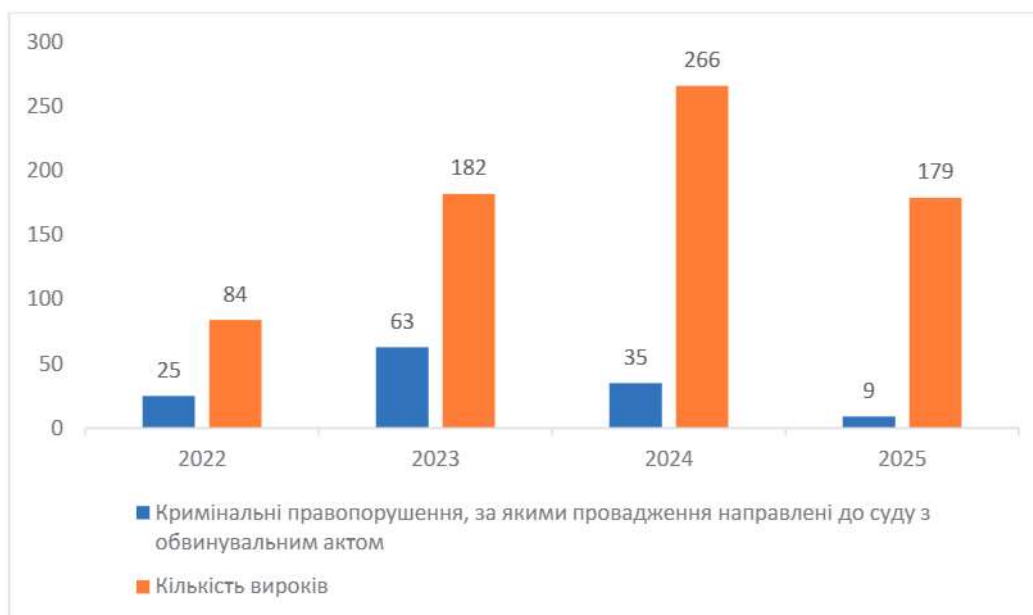

Рисунок 2. Узагальнена інформація про кількість кримінальних проваджень, передбачених ст. 111-2 КК України, направлених з обвинувальним актом до суду та кількість вироків, винесених за результатами їх розгляду з 2022 р. по серпень 2025 р.

Аналізуючи наукові публікації з питань кримінальної відповідальності за пособництво державі-агресору, дослідники вказують на недосконалість статті та існування проблем у правозастосовчій діяльності правоохоронних органів. Так, наприклад, О.О. Дудоров та Р.О. Мовчан відзначають, що «при прийнятті Закону від 14 квітня 2022 р. парламентарії «забули» про ст. 111-1 КК. Інакше нам складно пояснити наявність у ст. 111-2 КК варіативної вказівки на добровільний збір, підготовку та/або передачу матеріальних ресурсів чи інших активів представникам держави-агресора, яка (вказівка) фактично дублює положення присвяченої «господарському» колабораціонізму ч. 4 ст. 111-1 КК. Останньою встановлено відповідальність, зокрема, за передачу матеріальних ресурсів незаконним збройним чи воєнізованим формуванням, створеним на тимчасово окупованій території, та/або збройним чи воєнізованим формуванням держави-агресора [3, с. 99].

Нам стала цікавою точка зору респондентів на низку питань щодо ст. 111-1 та ст. 111-2 КК України. Зокрема, на питання «Чи створює, на Вашу думку, конкуренцію норм ч. 4 ст. 111-1 та ст. 111-2 КК України?» ми не отримали однозначної відповіді, адже 50 % (або 23 особи) відповіли «Так» і 50 % «Ні» (або 23 особи). Така позиція респондентів, на нашу думку, пов'язана з тим, що проблема лежить у площині суб'єкта цих кримінальних правопорушень. Натомість Н. Антонюк вважає, що є діях, які вчинює суб'єкт кримінального правопорушення. Та, вчена відзначає, що «у ст. 111-2 КК України «Пособництво державі-агресору» передбачено кримінальну відповідальність за добровільний збір, підготовку та/або передачу матеріальних ресурсів чи інших активів представникам держави-агресора, її збройним формуванням та/або окупаційній адміністрації держави-агресора. Йдеться про організаційні дії, які посягають саме у збиранні та акумулюванні таких ресурсів або інших активів. Також законодавець криміналізує й подальші дії після збору, а саме підготовку та/або передачу таких ресурсів чи активів стороні-агресору. Відповідні дії осіб, які, для прикладу, добровільно збирають комп'ютерну техніку, засоби зв'язку, транспортні засоби для представників держави-агресора, її збройних формувань, окупаційної адміністрації, відповідатимуть за пособництво державі-агресору, тобто за ст. 111-2 КК України. Ті ж, хто передав такі предмети, нестимуть відповідальність за ч. 4 ст. 111-4 кодексу» [11, с. 62].

Проте з такою позицією Н. Антонюк важко погодитися через те, що як слушно зауважує М.І. Хавронюк, допущена законодавцем стилістична помилка («добровільного збору, підготовки та/або передачі матеріальних ресурсів чи інших активів представникам») не дозволяє визнати збір, підготовку та передачу активів трьома окремими формами злочину. На відміну від конструкції «передача... активів... представниками», неясно, що мають означати слова «збір... активів... представникам» та «підготовка... активів... представникам». Таким чином, відповідальність може наставати лише за передачу активів, якій передують їх збір або підготовка, чи тільки за передачу таких активів. Вжиті сполучники «та/або» не заперечують такого тлумачення» [12].

Окрім того, в межах дослідження ми також запитали респондентів «Чи мали місце, на Вашу думку, у судовій практиці випадки кваліфікації за сукупністю кримінальних правопорушень, передбачених ст. 111-1 та ст. 111-2 КК України?». На це питання ми отримали такі відповіді: 80,4 % (або 37 осіб) вважають, що це «Так», а 19,6 % (або 9 осіб) – «Ні».

Що ж стосується проведеного нами аналізу судової практики з січня по вересень 2025 р. вироків суду щодо практики притягнення до відповідальності за пособництво державі-агресору, то випадки кваліфікації за сукупністю кримінальних правопорушень, передбачених ст. 111-1 та ст. 111-2 КК України мають місце, але дуже рідко: серед 60 вироків лише у 2 була сукупність таких кримінально протиправних діянь. Так, зокрема, вироку Херсонського міського суду Херсонської області від 21 лютого 2025 р. (справа № 766/2554/23 н/п 1-кп/766/1164/25) ОСОБУ_3, ІНФОРМАЦІЯ_1, визнано винуватим у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 3 ст. 111-1, ч. 1 ст. 111-2 КК України [13]. Також у вироку Луцького міськрайонного суду Волинської області від 04 лютого 2025 р. (справа № 161/16143/24, провадження № 1-кп/161/406/25) ОСОБА_6 визнано винною у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 5 ст. 111-1, ч. 1 ст. 111-2 КК України [14].

Зауважимо, що об'єктивна сторона пособництва державі-агресору включає такі форми:

- реалізація рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора;
- підтримка рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора;
- добровільний збір, підготовки та/або передачі матеріальних ресурсів чи інших активів представникам держави-агресора, її збройним формуванням та/або окупаційній адміністрації держави-агресора, її збройним формуванням та/або окупаційній адміністрації держави-агресора;
- передача матеріальних ресурсів чи інших активів представникам держави-агресора, її збройним формуванням та/або окупаційній адміністрації держави-агресора.

Що ж стосується проведеного нами аналізу вироків суду, то важко виділити якусь одну форми пособництва державі-агресора, як вони нами відзначені вище. Разом з тим, можна констатувати, що серед 179 вироків суду за 2025 р. (січень-вересень) приблизно у 90 % з них вказується на вчинення громадянином України умисних дій, спрямованих на допомогу окупаційній адміністрації держави-агресора, з метою завдання шкоди Україні шляхом підтримки, реалізації рішень та дій окупованої адміністрації держави-агресора. Але на думку наших респондентів, найбільш розповсюдженими у судовій практиці є умисні дії, спрямовані на допомогу державі-агресору (пособництво), збройним формуванням та/або окупаційній адміністрації держави-агресора, вчинені громадянином України, іноземцем чи особою без громадянства – 73,9 % (або 39 осіб); реалізація чи підтримка рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора – 34,8 % (або 16 осіб); добровільний збір, підготовка та/або передача матеріальних ресурсів чи інших активів представникам держави-агресора, її збройним формуванням та/або окупаційній адміністрації держави-агресора – 23,9 % (або 11 осіб).

Висновки. Таким чином, можна відзначити, що доповнення Закону України про кримінальну відповідальність ст. 111-2. Пособництво державі-агресору виявило низку проблем. Це стосується, в першу чергу, питання щодо конкуренції норм ч. 4 ст. 111-1 та ст. 111-2 КК України. Для вирішення цієї проблеми необхідно, на нашу думку, виключити з Кримінального кодексу України, адже у ст. 111-1. Колабораційна діяльність міститься вичерпний перелік діянь, які також охоплюють пособництво державі-агресору (ст. 111-2 КК України). Окрім того, не дивлячись на те, що більшість дослідників ст. 111-2 КК України вказують, що суб'єктом цього кримінального правопорушення є громадянин України, саме формулювання диспозиції вказує на те, що суб'єктом також можуть бути іноземці та особи без громадянства, за винятком громадян держави-агресора. Разом з тим, як бути в тих випадках, коли особа на окупованих територіях вже набула громадянства Російської Федерації, а правоохоронні органи України в силу ст. 25 Конституції України (громадянин України не може бути

позбавлений громадянства і права змінити громадянство) вважають винного громадянином України. Також в Єдиному державному реєстрі судових рішень необхідно змінити назви розділу I Особливої частини КК України на «Кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України».

Порушені нами питання щодо теоретико-правових проблем кримінальної відповідальності за пособництво державі-агресору вказують на необхідність подальших досліджень, адже потребують аналізу практика призначення покарання за ст. 111-2 КК України, а зроблені нами вище висновки, на нашу думку, ґрунтовної аргументації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ященко А.М., Павликівський В.В. Кримінальна відповідальність за різні прояви колабораціонізму: проблеми правозастосування. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2023. Т. 29, № 2. С. 31–50. DOI: <https://doi.org/10.32631/vca.2023.2.02>
2. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність та особливостей застосування запобіжних заходів за вчинення злочинів проти основ національної та громадської безпеки: Закон України від 14.04.2022 № 2198-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2198-20#Text> (дата звернення: 05.11.2025).
3. Dudorov O.O., Movchan R.O. Liability for assistance to aggressor state: issues of qualification and improvement of criminal law. *Herald of the Association of Criminal Law of Ukraine*. 2022. Vol. 2, no. 18. P. 95–117. DOI: <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2022.18.266927>.
4. Кримінально-правова охорона інформаційної безпеки в Україні: монографія / В.І. Борисов, О.О. Пашенко, Д.П. Євтеєва та ін.; за заг. ред. В.І. Борисова, О.О. Пашенка; НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В.В. Сташиса Нац. акад. прав. наук України. Харків: Право, 2024. 328 с. DOI: <https://doi.org/10.31359/9786178518899>.
5. Orzhynska E.I., Senina V.O. Aiding an aggressor state: the relationship between method committing and identity of the criminal. *South Ukrainian Law Journal*. 2022. Vol. 2, no. 4. P. 98–103. DOI: <https://doi.org/10.32850/sulj.2022.4.2.15>.
6. Shlapachenko V.M. Problematic issues of criminalization of aiding and abetting the aggressor state (article 111–2 of the criminal code of Ukraine). *Herald of criminal justice*. 2023. № 1-2. P. 164–172. DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2023.1-2/164-172>.
7. Колабораційна діяльність і пособництво державі-агресору: практика застосування законодавства та перспективи його удосконалення. *Аналітичний звіт*. Синюк О., Луньова О.; Ред. Свиридова Д. Центр прав людини ZMINA. Київ, 2023. URL: https://zmina.ua/wp-content/uploads/sites/2/2025/04/colaboration_web_ukr-2.pdf (дата звернення: 05.11.2025).
8. Злочинна колаборація в умовах збройної агресії: практичний посібник з кримінально-правової оцінки та розмежування / О.І. Букреев [та ін.]; за заг. ред. В.В. Малюка; СБУ, Ін-т підгот. юрид. кадрів для СБУ НЮУ ім. Ярослава Мудрого. Київ: Правова єдність: Алерта, 2023. 312 с. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/19713/1/Zlochinna_kolaboraciya.pdf (дата звернення: 05.11.2025).
9. Вирок Святошинського районного суду м. Києва від 10 лютого 2025 р. Ун. № 759/5154/24 пр. № 1-кп/759/482/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125023579> (дата звернення: 05.11.2025).
10. Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України щодо запобігання випадкам уникнення кримінальної відповідальності особами, які вчинили кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України: Закон України від 26.02.2025 № 4268-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4268-20#Text> (дата звернення: 05.11.2025).
11. Antoniuk N. Treason and collaboration: issues of criminal law qualification. *Slovo of the National School of Judges of Ukraine*. 2022. No. 4(37). P. 56–68. DOI: [https://doi.org/10.37566/2707-6849-2021-4\(37\)-5](https://doi.org/10.37566/2707-6849-2021-4(37)-5).
12. За пособництво державі-агресору – кримінальна відповідальність – Центр політико-правових реформ. *Центр політико-правових реформ*. URL: <https://pravo.org.ua/blogs/za-posobnytsstvo-derzhavi-agresoru-kryminalna-vidpovidalnist/> (дата звернення: 05.11.2025).
13. Вирок Херсонського міського суду Херсонської області від 21 лютого 2025 р. Справа № 766/2554/23 н/п 1-кп/766/1164/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125517650> (дата звернення: 05.11.2025).
14. Вирок Луцького міськрайонного суду Волинської області від 04 лютого 2025 р. Справа № 161/16143/24, провадження № 1-кп/161/406/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124958566> (дата звернення: 05.11.2025).